

פקר הילה בן ברוך-סיני, קצינת חקירות פשעים, מרחוב אלון

האם נכון וראו, שגיל כרונולוגי יהווה קריטריון יחיד למידת הענישה הפלילית? ■ האם שיקול הדעת הנרחב שניתן לבית-המשפט לנוער, הותיר דלת פתוחה, ההפכת לדלת מסתובבת"? ■ על גיל האחריות הפלילית, על שיקום ושנישה ועל מה שביניהם

וכتها, עד לאחרונה, לשימת לב עניינית. חוקי הנוער במדינות נאותו, ובכלן ישראל, מלבדים על יחס דו-משמעי של הממסד,יחס הנע בין גישה שווינונית הולכת ותרחבת (גם הודות לאמנה הבינלאומית לזכויות הילד) לגישה פטרנאליסטית כלפי קטינים. האמנה לזכויות הילד, שנכנסה לתוקף ב-1989, ואושורה על-ידי מרבית מדינות העולם (בישראל ב-1991), בישרה את הגעתה של תקופה חדשה. האמנה רואה בילד כבעל זכויות מתוקף היותו אדם (בינהן הזכות לחופש ביתוי והזכות לפרטיות), והוא אינו "רכוש" הוריו, היכולים לעשות בו כרצונם.

ה חוק הותיר "דלת פתוחה" למחליטים המשפטיים בעניינו של קטין לבחון את המתח, שנוצר בין שיקומו לענישתו, בין חוק העונשין לחוק הנוער (הדווח להשבתו של קטין למעגל הנורמטיבי). האם שיקול הדעת הנרחב הותיר דלת פתוחה לרוחה, עד כדי הפיכתה לדלת מסתובבת", או שמא דלת, הפתוחת צורה לעתיד מבטיח יותר? אפליה על רקע מגדר, גזע, דת ולאום זוכה להתייחסות בחקיקה, באקדמיה ובחיים הציבוריים. לעומת זאת, אפליה על רקע גיל, בעיקר לגבי קטינים (אשר, לרוב, נשללה מהם הזכות להמשיע את דעתם), לא

פָתָן רְבִזָּה אַו קְדֵּשָׁה

הקטין אمنם מוגדר כ"קטין", אך במידה מסוימת אחראי למשינו כבר מגיל שתים-עשרה. לעומת זאת, בדין האזרחי, הקטין אינו עומד ברשות עצמו, אלא מושג כפרט, כמובן, יכול לבצע פעולות משפטיות רק בהסכמה נציגו.

חוק הנוער (על אף שחוק הכשרות והאפטורופסות, 1965, קדם לחוק הנוער, 1971) נועד לחת מענה לקונפליקט, הטעוע בעצם הגדרת הקטין. העובדה, כי מחד, מדובר בעברין, ומайдך מדובר בנוור או בילד דגוש ופגיע, דורשת מענה יהודית להתרמודדות עם עברייןנות קטינים. חוק הנוער - שפיטה, ענישה ודרכי טיפול, שנחקק בשנת 1971, והחליף את פקודת העבריניים הצעיריים, מייחד מגננון שיפוטי ודרכי ענישה לבני-נוור בנפרד מעבריניים בוגרים. החוק מייחד שופט מיוחד לנוער, כשבמנגנון הענישה, הדגש הוא על הפן הטיפולי-חינוכי-שיקומי של הקטין. מכוח תיקון 15 לחוק הנוער, מוענקים לקטין מגנוני הגנה לאורך ההלייך כולם. מגמותו של החוק היא לשקלד דרכי טיפול לפני ענישה. הנחתה העובודה היא, שניתן לשקם כל ילד.

חולל משפטי

פקודת החוק הפלילי המנדטורית אינה נוקבת בגירות מוגדר. הגיל משתנה בהתאם למקרה בחוק (לרוב מדובר בגילאי 14 ו-16 בהקשר לניצול קטינים ולא בהקשר לכשרות משפטית). אי הבחרויות בנושא זה יוצרה חלל משפטי, שאותו ביקש המחוקק למלא. לקביעת גיל יש יתרון משמעתי. מצד השופטים - ישנו כלל גורף לכלתחום המשפטים, שבמה ניצבת שאלת הקטין. מצד החבורה - החוק יוצר וודאות, ומkel על החבורה בהתייחסות לנערים הנמצאים בשלב ה"פרוזדור" (מעבר, בניים), והופכים לבוגרים אחראים למשעהם, כולל יכולת לעמוד לדין (ולא רק נשיאה באחריות פלילתית). אם כן, ניסיון לקביעת גיל אחד אינוعروשה צדק עם כל פרט ופרט בחבורה, שהרי ישנם חריגים ובין שאלה עונם לכלל, ולעתים הרציוnal מהורי הכלל עלול לפגוע יותר מאשר להועיל.

החוק קבע הפרדה על-פי גילו הכרונולוגי של האדם, ללא כל השלכה או התחשבות ברמתו השכלית, בבריאותו הגוףנית או בז הנפשית, ועד לאחרונה (תיקון 14 לחוק הנוער) גם לא נשמע רצונו של הקטין. הקטינות היא שאלת מהותית, הנקבעת על-פי חוקים, בהתאם למידניות החברתיים של החוק, ובצמוד לנسبות ולצריכים החברתיים המשתנים. הגיל, יכול שיוהה תנאי לחובה, כגון, אחירות פלילית, ויש שיוהה תנאי לזכויות מסוימות, כגון הגנה מפני פגיעה גופנית בעבירות מין. הקטינות המשפטית לא תמיד תחפה את הקטינות הטבעית. בהקשר זה, גם הברורות היא תלית לצרכים ומטרות מוגדרות. כך, למשל, בישראל חוקים שונים מגדרים את גיל הקטינות לצורך עניינים מסוימים.

באשר לעברייןנות נוער, הולך ומתרחיב המתח בין פתרונות שיקומיים לפתרונות עניישתיים, אשר נדמה (לפחות בחקיקה), שהפכו בשנים האחרונות למקובלים יותר. לקביעת גיל כללי, לגיריות משקל מכריע בחיי האדם והחברה - מדובר בשלב, שבו הופך "קטין", שהוא נתון לחסות האחראים עליו, ל"בגיר" האחראי למשינו ולהשלכותיהם.

רמת מודעות שונה

בסעיף 40(א) לאמתה האורם לזכויות הילד, נקבע, כי על כל מדינה לקבוע גיל מינימום לאחריות הפלילתית, אך לא צוין מהו גיל המומלץ. ואכן, כל מדינה קבעה גיל שונה להחלת האחירות הפלילית ודרכי טיפול שונות. אחריות פלילתית וכשרות משפטית הם מונחים, המתיחסים את יכולת של אדם להיות אחראי למשעו ולהיות מודע להם ואת יכולתו להשתתף בהליך משפטיים. כשרות משפטית הוא מונח הקשור למשפט האזרחי, בעוד שאחריות פלילתית הינו מונח המקובל במשפט הפלילי. החוק מבדל בין מונח גיל האחירות הפלילתית לגיל הקטינות, הבדל הנובע מרמת מודעות שונה הכרוכה בגיל הקטין. קיים הבדל ניכר בין האחירות המיוחסת לקטין בשני המקרים - בדין הפלילי,

השלכות משפטיות

מצאיו של אחד מהחוקרים האחרונים, שניסה לכמה את רמת ה"התפתחות הפסיכולוגית" בקרב 1,015 נבדקים, אשר חלקיים מתבגרים בני 13-19 וחלקים בגירים, הביאו להשלכות משפטיות מעניינות. ביסוסה של ההנחה, כי בקרב מתבגרים קיימת רמת בగירות פסикו-חברתית נמוכה יותר (ולכן גם יכולת נמוכה יותר לשיפוט בוגר), הביאה לקביעה, כי למתבגרים רמת אחריות פחותה למעשיהם מאשר לבוגרים. להבנה הקימית בחוק יש על מה להישען. בנוסף, לא ניתן לקבוע גיל ספציפי, שבו אדם הופך מקטין לבוגר (בהתאם הפסיכו-חברתי). זאת ועוד - נתוני המחקר מעודדים את מקבי החלטות (קציני המבחן לנער, שופטים ופקידים סעד לחוק הנער) שלא להתייחס רק לחומרת העבירה ולסיווגה האישית של הקטן, באמצעות מבחן. מצאי המחקר הציבו על החשיבות הרבה שיש להעניק לשיקול דעתו של השופט, היושב בצוות קבלת ההחלטה על-פי "творcer刑事责任" העומד מולו, ולאו דווקא גילו הcronological.

הקטין העברי

באוסטרליה, חוק הילדים (1994) ו"חוק עבריינותו הנעור" (1997, ששונה מזמן שלוש שנים), עורדו מחלוקת סוערת. חוקים אלה אפשרו הרחקה ממוקומות ציבוריים של צעירים מתחת לגיל 16. תיקון לחוק בוחון הציבור, אשר התיחס לכונפותו נוער, אפשר הגשת כתבי אישום נגד צעירים על סמך תחרשה של צד שלישי שהוא מאום, או עלול להיות מאום במקום ציבורי, עוד טרם נabraה כל עבירה. הקייה זו נתפסה כסוגה את רוח האמנה לזכויות הילד, בדgesch על סעיף 15, המאפשר חופה התאגדות לקטינים. בשנת 2001 הוחרבו בצפון אוסטרליה סמכויות המשטרה לחיפוש ולהשאול קטינים, וזאת דואק בחברה, שהרתה על דגלה את קדושת הזוכות לפרטיות.

מדינת ניו-יורק הייתה המדינה הראשונה, שקבעה בחוק גיל מינימום, שבו קטין יכול לעמוד בפני בית-דין לבוגרים. בשנת 1987 נחקק חוק "הקטין העבריין", שקובע, כי בעבירות מסוימות שייקול הדעת נשאל מהשופט, ועליו להעביר את הקטין לעמוד בית-משפט לבוגרים, על כל המשטמע לכך. בשונה מישראל, ביום, בארצות-הברית, ידם של הצדדים בગשת הענישה היא על העלינה. זאת, לעומת הצדדים בוגרים ב揿חת השיקום, הרואה את הקטין כזוקק להכוונה לייצבו, כי בטעות האורוך, קיים סיכוי שהייה אורח מועליל לחברה. הצדדים בוגרים השיקום קוראים להגברת שייקול הדעת השיפוטי. אולם, החוק האמריקאי מצמצם את שייקול הדעת השיפוטי, ומחייב עם הקטין. למעשה, בארה"ב, קטין המואשם בעבירה חמורה

בדין הפלילי, הקטין אמן מוגדר כ"קטין", אך במידה מסוימת אחראי למשעו כבר מגיל שטיים-עשרה. לעומת זאת, בדין האזרחי, הקטין אינו עומד ברשות עצמו, אלא מוצג כפרט, היכול לבצע פעולות משפטיות רק

בנסיבות נציגו

חקיקה אחרת

בשורה האחוזן, על רקע עלייה בעבירות, שהבן מעורבים קטינים, חלה ברוחבי העולם החמורה ביחס הרשוות לקטינים המעורבים בהפרות חוק וסדר, החמורה המוכרת במדינות האנגלו-סקסיות כמויניות "אפס סובלנות".

בשנת 1999 התקינה ממשלת הליבורן באנגליה תקנות אזרחיות (התנהגות אנטיסוציאלית), שעוגנו בחוק משנת 2003. התנהגות אנטיסוציאלית ממשעה - דברו גס ומעליב, גրימת רעש, שיכרות וסחר בסמים. בפועל, במסגרת חוק זה הוגשו אישומים גם בעוון שוטטות, סיירוב להזדהות וניסיונות אובדן. כך, גם על בסיס חשב לעבירה כזו, אפשר להרחק אדם מאזור מסוים, לעורך